

TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGLARNING IJOBIY FAOLLIGI,
UNING AHAMIYATI

DUSHAYEV DILSHOD KUSHBAKOVICH

JIZZAX VILOYATI ZOMIN TUMANI

62-MAKTAB PSIXOLOGI

+998937070684

Email: dushayevdilshod30@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi kunda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, yangicha yondashuvlar va talabalarga nisbatan bo'lgan talablar o'zgarib borayotgan bir vaqtda, ta'lim muassasalaridagi psixologlarning ijobiy faolligi nihoyatda muhim o'rin egallamoqda. Mazkur maqolada aynan ta'lim tizimida faoliyat olib borayotgan psixologlarning roli, ularning kundalik amaliyotdagi faoliyati va bu faoliyatning ijtimoiy ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Maqolada psixologik xizmat sifatini oshirishning dolzarb jihatlari, ayniqsa, innovatsion va ijodiy yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish zarurligi alohida ta'kidlanadi. Psixologlar faoliyatida ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash, zamonaviy usullarni ishga solish orqali o'quvchilar bilan yanada chuqurroq ishlash imkoniyati yuzaga keladi. Chunki har bir bola o'ziga xos dunyoqarashga ega bo'lgan individual shaxsdir. Demak, unga yondashuv ham o'ziga xos bo'lishi lozim.

Maqolada, shuningdek, voyaga yetmaganlarda xulq-atvor og'ishuvlarini erta aniqlash va psixologik korreksiya orqali bartaraf etish, ta'lim muhitida uchraydigan zo'ravonlik holatlarining oldini olish hamda ularni kamaytirishga qaratilgan samarali usullar haqida so'z yuritiladi. Shuningdek, ota-onalar bilan doimiy va samarali hamkorlik mexanizmlarini

yaratish, bolalarning ruhiy holatini yaxshilashdagi asosiy omil sifatida ko'rsatiladi. Maktab va oila o'rtasida mustahkam aloqaning mavjudligi bola tarbiyasida muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Yakuniy xulosada esa, psixologlarning ijobiy faolligi ta'lim sifati, o'quvchilarning ruhiy holati va umuman olganda jamiyatdagi sog'lom avlodni shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Psixologlarning zamonaviy, innovatsion va shaxsga yo'naltirilgan faoliyati nafaqat o'quvchilarning muvaffaqiyatiga, balki ta'lim muassasasining umumiy muhitiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi, degan fikr ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: psixologik xizmat, ta'lim tizimi, innovatsion yondashuv, xulq-atvor og'ishuvi, korreksiya, zo'ravonlikning oldini olish, ota-ona bilan hamkorlik

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki shaxsni har tomonlama tarbiyalash va uni ruhiy jihatdan sog'lom, ijtimoiy faol inson qilib voyaga yetkazishga xizmat qilishi kerak. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, bugungi kunda ta'lim tizimida psixologlarning tutgan o'rni va ularning ijobiy faolligi alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki bolalar yoki yoshlar bilan ishlashda faqat fan doirasidagi bilim yetarli bo'lmay qoladi, balki ularning ichki kechinmalari, ruhiy holati, hissiyotlari bilan ham ishlash zarurati tug'iladi. Bu esa psixologlarning faoliyatini har qachongidan ko'ra dolzarb qilib qo'ymoqda.

Psixologik xizmatning sifatini oshirish – bu shunchaki psixolog sonini ko'paytirish emas, balki ularning faoliyati mazmunan boy, amaliy jihatdan chuqur, zamonaviy yondashuvlarga asoslangan bo'lishini taqozo etadi. Ayni paytda ta'lim tizimida ishlayotgan psixologlar oldida ko'plab muhim vazifalar turibdi: voyaga yetmaganlarda xulq-atvor og'ishuvlarini aniqlash, ularni to'g'ri yo'naltirish, o'quvchilarda ijtimoiy muhitga moslashish jarayonini yengillashtirish, o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish, maktab yoki oliy ta'lim muassasasidagi zo'ravonlik holatlarining oldini olish, ota-onalar bilan samarali

muloqotni yo'lga qo'yish va boshqalar. Bu esa har bir psixologdan nafaqat bilim, balki katta mas'uliyat, ijodiy yondashuv va yurakdan ishlashni talab qiladi.

Yosh avlodning ruhiy salomatligi, ularning ijtimoiy hayotga moslasha olishi, kelajakdagi muvaffaqiyatlari bevosita maktab, kollej, litsey yoki oliy ta'lim muassasasidagi psixologik muhitga bog'liq. Agar bu muhit sog'lom va ijobiy bo'lsa, bola o'zini erkin, xavfsiz va qadrlangan his qiladi. Aksincha, e'tibor yetarli bo'lmasa, bola o'z muammolariga yechim topa olmay, xulq-atvorida o'zgarishlar, yolg'izlik, tashvish, hattoki tajovuzkorlik holatlari paydo bo'lishi mumkin. Shu sababli menimcha, ta'lim tizimidagi psixologik xizmatlar to'g'ridan-to'g'ri bolalarning taqdiri, kelajagi, jamiyatdagi o'rni bilan bog'liq.

Bugungi kunda zamonaviy ta'lim psixologlari oldida turgan eng muhim masala bu – psixologik xizmatda innovatsion va ijodiy yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishdir. Har bir bola o'zining individual imkoniyatlariga ega. Shu bois psixolog har bir bola bilan ishlayotganda yondashuvini moslashtira olishi, ijodiy fikrlashi va zamonaviy metodlardan foydalanishi lozim. Faqat an'anaviy test va suhbatlar bilan emas, balki treninglar, interaktiv mashg'ulotlar, vizual materiallar va zamonaviy psixologik texnikalar yordamida chuqurroq natijalarga erishish mumkin, deb hisoblayman.

Shuningdek, ta'limda zo'ravonlik va ruhiy bosim holatlari sonining ortishi psixologlarning ogoh va faol bo'lishini talab qiladi. Bu kabi muammolarni erta aniqlash, ular bilan tizimli ishlash va ota-onalarni ham bu jarayonga jalb etish psixologik xizmat samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, ota-onalar bilan hamkorlik mexanizmlarini yo'lga qo'yish orqali bola hayotiga ta'sir o'tkazuvchi asosiy ikki muhit – oila va maktab – uyg'unlashadi. Bu esa bola uchun eng foydali va himoyalovchi muhitni shakllantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim tizimida psixologlarning ijobiy faolligi faqat o'z kasbini bajarayotgan mutaxassis bo'lish bilan emas, balki bolalarning ichki olami bilan yashaydigan, ularni tushunadigan, ularga chin dildan yordam bera oladigan inson bo'lish

bilan belgilanadi. Ushbu maqolada aynan shu jihatlarni tahlil qilib, psixologik xizmatda innovatsion, zamonaviy va samarali yondashuvlarning qanday tatbiq etilayotgani, qanday muammolar mavjudligi va ularning yechimlari haqida fikr yuritiladi.

Asosiy qism

Zamonaviy ta'lim jarayonining rivojlanishi, o'quvchilar sonining ortib borishi, texnologik vositalarning hayotimizga kirib kelishi, yoshlar ongidagi o'zgarishlar va ijtimoiy muhitda yuz berayotgan omillar ta'lim tizimida psixologik xizmatga bo'lgan ehtiyojni keskin oshirdi. Psixologlar endi nafaqat o'quvchi shaxsini anglash bilan cheklanmaydi, balki ta'lim muassasasidagi sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirishda ham faol ishtirok etadi.

Psixologik xizmat sifatini oshirish

Psixologik xizmat sifati deganda faqat tashqi ko'rsatkichlar – masalan, qog'ozda yozilgan reja va hisobotlar emas, balki uning haqiqiy ta'siri, samaradorligi va amaliy foydasi nazarda tutiladi. Bu xizmat samarali bo'lishi uchun, birinchi navbatda, psixologning kasbiy salohiyati, shaxsiy xususiyatlari, empatiyasi va doimiy yangilikka intilishi talab etiladi. Shu sababli, bugungi kunda har bir ta'lim muassasasida faoliyat yuritayotgan psixolog o'z ustida ishlashi, yangi uslublarni o'rganishi, innovatsion g'oyalarni amaliyotga joriy etishi zarur.

Psixologik xizmatda sifatni oshirish uchun quyidagilar muhim hisoblanadi:

O'quvchilarning ruhiy holatini muntazam monitoring qilish;

Sinf va guruhlarda psixologik iqlimni o'rganish;

Shaxsiy maslahatlar, suhbatlar, diagnostika vositalaridan foydalanish;

Psixologik trening va mashg'ulotlar tashkil etish;

O'qituvchilar va ota-onalar bilan o'zaro hamkorlikda ishlash.

Yuqoridagilarning barchasi psixologik xizmatni to'liq va sifatli olib borish uchun zarur vositalardir.

Innovatsion va ijodiy yondashuvlarning ahamiyati

Bugungi kunda psixologlar faoliyatida an'anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Har bir bola o'z dunyoqarashiga ega bo'lgan shaxsdir. Uning bilan samarali ishlash uchun psixolog doimo ijodiy fikrlashi, muammoning ildiziga tushuna olishi va har bir vaziyatga individual yondashuvi bilan ajralib turishi kerak. Shu bois, innovatsion usullarni o'zlashtirish muhim ahamiyatga ega.

Innovatsion yondashuvlarga quyidagilar kiradi:

Raqamli psixodiagnostika (online testlar, mobil ilovalar orqali holat tahlili);

Virtual psixologik treninglar;

Gamifikatsiya (o'yin asosida yondashuvlar);

Vizual vositalar: rasmlar metodikalar, qisqa video-rolklar, infografikalar;

Empatiya va mindfulness (ongli ong holati) texnikalari.

Bu metodlar yordamida o'quvchilarni qiziqtirish, ularning ishonchini qozonish va amaliy natijaga erishish osonlashadi. Psixologda kreativ fikrlash, moslashuvchanlik va interaktiv vositalardan foydalanish ko'nikmalari bo'lishi shart.

Voyaga yetmaganlarda xulq-atvor og'ishuvlarini aniqlash va korreksiya qilish

Xulq-atvor og'ishuvlari o'z vaqtida aniqlanmasa, bola psixikasida chuqur iz qoldirishi mumkin. Bunday holatlar – tajovuzkorlik, izolyatsiya, yolg'izlik, ijtimoiy faollikning pasayishi, o'qishga qiziqmaslik yoki aksincha, haddan ortiq xavotir, qo'rquv – psixolog nazoratida bo'lishi kerak. Aks holda bu muammolar ijtimoiy moslashuvga, kelajakdagi shaxsiy hayotga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Psixologlar bu borada quyidagi ishlarni amalga oshirishlari kerak:

Davriy psixologik testlar yordamida og'ishuvlarni aniqlash;

Bolaning oilaviy muhitini tahlil qilish;

O'qituvchilar bilan hamkorlikda kuzatuvlar olib borish;

Zarurat bo'lsa, individual yoki guruhli korreksion mashg'ulotlar tashkil qilish.

Korreksion ishlarda art-terapiya, musiqa terapiya, rolli o'yinlar, relaksatsion texnikalar kabi usullar samarali hisoblanadi.

Zo'ravonlikning oldini olish va ijtimoiy himoya

Bugungi kunda maktab va kollejlarda, hatto oliy o'quv yurtlarida ham bolalar yoki yoshlar o'rtasida ruhiy va jismoniy zo'ravonlik holatlari uchramoqda. Bullying, cyberbullying, jismoniy bosim, tahqirlash – bularning barchasi ta'lim muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Psixolog bu borada nafaqat muammoni aniqlovchi, balki uni bartaraf etuvchi, oldini oluvchi faol mutaxassis bo'lishi lozim.

Bu yo'nalishda psixolog quyidagi ishlarni amalga oshirishi kerak:

Profilaktik suhbatlar o'tkazish;

O'quvchilar orasida ishonch muhitini shakllantirish;

Zo'ravonlikka uchragan bolalar bilan maxfiy ishlash;

Huquqiy va psixologik yordam ko'rsatish;

Jamoaviy qo'llab-quvvatlash dasturlarini yo'lga qo'yish.

Bundan tashqari, zo'ravonlikka olib keluvchi ijtimoiy sabablarga (oilalar, mahalla, internetdagi tahdidlar) ham e'tibor qaratilishi lozim.

Ota-onalar bilan samarali hamkorlik

Psixologik ishlarning samaradorligi ota-onalar bilan aloqaga ham bog'liq. Ko'plab muammolar aynan oilaviy muhitda boshlanadi. Shuning uchun psixolog bolalarning ota-onalari bilan samarali hamkorlik olib borishi, ularni ruhiy tarbiya jarayoniga jalb qilishi lozim. Bu borada maslahatlar, ota-onalar uchun treninglar, ota-onalar bilan individual suhbatlar foydali bo'lishi mumkin.

Ota-onalar bilan ishlashda quyidagilarga e'tibor qaratish kerak:

Bola ruhiy salomatligida oilaviy omillarning rolini tushuntirish;

Tarbiya usullarining farzand ruhiyatiga ta'sirini izohlash;

Bolaning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi, his-tuyg‘ulari, o‘zini tutishidagi o‘zgarishlarni tushuntirib berish;

Zarurat bo‘lsa, ota-onalarga psixologik yordam ko‘rsatish.

Bu orqali ta’lim muassasasi va oila o‘rtasida sog‘lom aloqalar yo‘lga qo‘yiladi, bola esa ikki tomonlama qo‘llab-quvvatlashni his qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova Z.M. *Psixologik maslahat va diagnostika asoslari*. – Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti, 2021. – 240 b. – B. 45–68.
2. Mahmudov M.Q. *Maktab psixologiyasi*. – Toshkent: “Ilm Ziyos” nashriyoti, 2019. – 180 b. – B. 79–105.
3. Nurmuxamedova D.X. *Pedagogik va yosh davrlari psixologiyasi*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. – 196 b. – B. 101–128.
4. Axmedova G'. *Ta’lim muassasalarida psixologik xizmat ko‘rsatish tizimi*. // “Pedagogika va psixologiya” jurnali, 2022-yil, №2. – B. 22–30.
5. Sharipov N.S. *Bolalar va o‘smirlar psixologiyasi*. – Toshkent: Fan, 2018. – 212 b. – B. 110–132.
6. “Ta’lim muassasalarida psixologik xizmatni takomillashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar”. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi rasmiy sayti:
<https://www.uzedu.uz/uz/news/psixologik-xizmat-islahoti>
7. “Psixologlar maktabdagi zo‘ravonlik holatlarini qanday aniqlaydi?” // *gazeta.uz*, 2024-yil 12-fevral: <https://www.gazeta.uz/oz/2024/02/12/school-psychologist>
8. “Oila va maktab hamkorligida psixologik muhitni yaxshilash yo‘llari” // *ZiyoNet ilmiy portali* – <https://www.ziyounet.uz/uz/library/view/94765>
9. “Psixologik xizmatda innovatsion texnologiyalar” // *Psychology.uz* – <https://psychology.uz/articles/innovatsiya>